

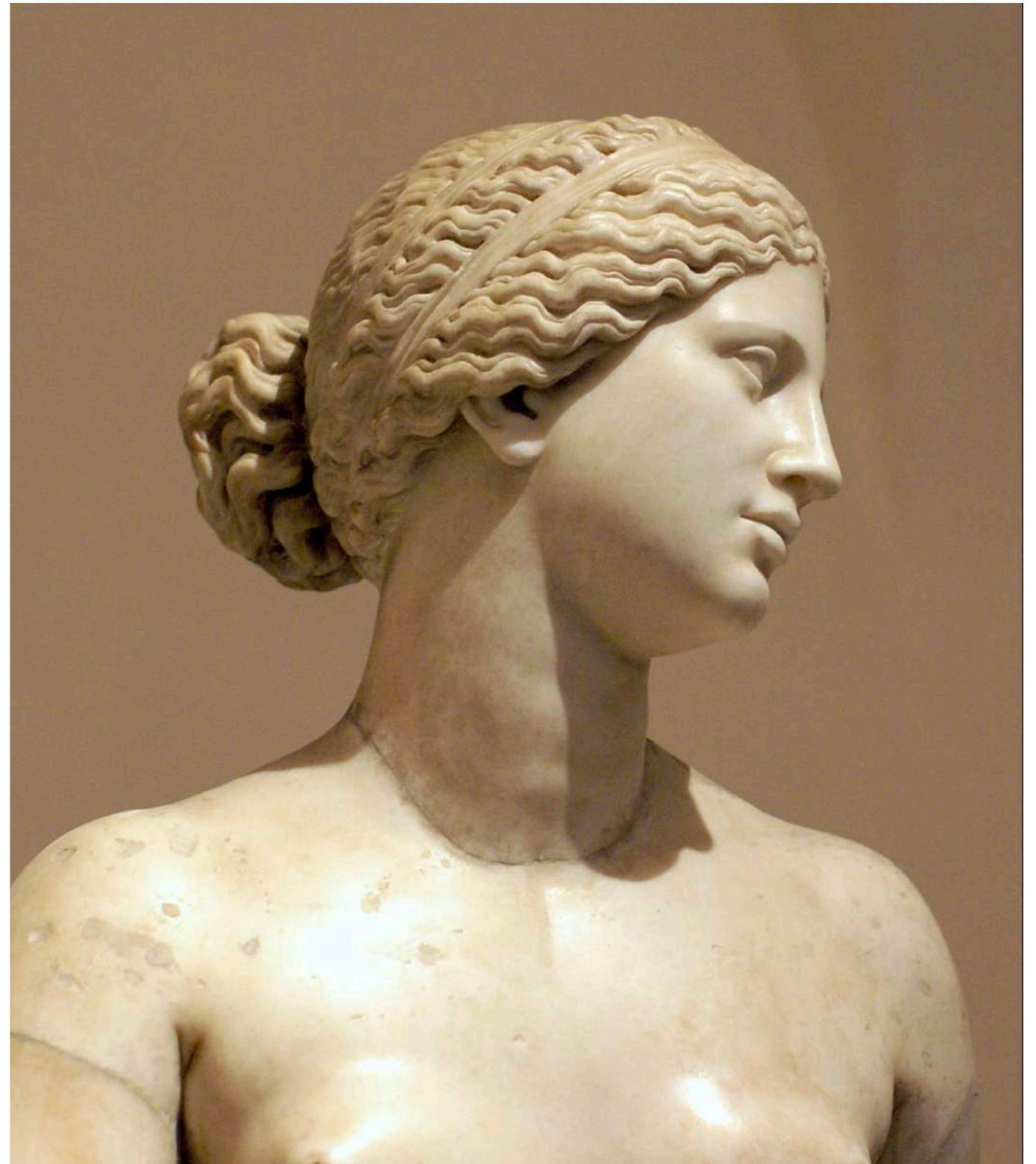
das Ewig- Weibliche

Everything transient
Is but a symbol;
The insufficient
Here finds fulfilment;
The indescribable
Here becomes deed;
The eternal-feminine
Draws us on high.

Al het verstrijkende
wijst naar een overzij;
het ontoereikende,
hier komt het naderbij;
het onaanschouwelijke,
hier wordt het feit;
het eeuwig-vrouwelijke
is wat ons leidt.

Alles Vergängliche
Ist nur ein Gleichnis;
Das Unzulängliche,
Hier wird's Ereignis;
Das Unbeschreibliche,
Hier ist's getan;
Das Ewig-Weibliche
Zieht uns hinan.

Johann Wolfgang Goethe. *Faust II*, final Chorus Mysticus

Rosa 'DAMASCENA'

In de jaren tachtig van vorige eeuw werkte ik op VRT-3, nu Klara, samen met de legendarische ethnomusicoloog Herman Vuylsteke. Meerdere keren trokken we naar Marokko om in situ traditionele muziek op te nemen. Dankzij hun wervelende en gemengde rijdans van mannen en vrouwen was Kelâat M'Gouna uit de vallei van de rivier Dadès één van onze favoriete groepen.

Ondertussen is de stad wereldberoemd voor het 'Rozenfestival' dat elk jaar in mei duizenden bezoekers trekt. Kelâat M'Gouna leeft van de roos en haar afgeleide producten: parfum, rozenwater en olie voor cosmetica en keuken.

Pelgrims en nomaden zouden de traditie honderden jaren geleden met de *rosa* 'Damascena' uit Syrië hebben meegebracht. Ze is zo sterk dat ze weerstaat aan ijskoude winternachten op 1500 meter hoogte en aan snikhete zomers. Eerst groeide ze nog in het wild en later diende ze als schutting op het erf. Even voor de

Tweede Wereldoorlog ontdekten Franse parfumeurs de vallei van de rozen en vandaag verbouwen de bewoners, al dan niet verenigd in coöperatieven, meer dan drieduizend hectaren.

HEB WAT GEDULD
MET ME, WAARDE
ROZENLIEFHEBBER.
ALS U EERST EVEN MEE
NAAR MAROKKO GAAT,
DAN KOMT DE ROSA
'DAMASCENA' VERDER NOG
BETER TOT ZIJN RECHT.

Aan de genetica van de oude en ongetwijfeld hybride *rosa* 'Damascena' waag ik mij hier niet. In wetenschappelijke literatuur worden vaak de *rosa* 'Gallica' and de *rosa* 'Phoenici' als ouders vernoemd. De herkomst wordt in ieder geval in het oosten van de Middellandse Zee gesitueerd.

Zo zou de roos die archeoloog Arthur Evens rond 1900 op de muren van het 4000 jaar oude paleis van Knossos op Kreta zag, aan haar beschrijving voldoen. En de Griekse wetenschapper Theophrastus, leerling van Aristoteles, zou rond 300 v.C. als eerste over de toepassingen van haar parfum hebben geschreven. In de daaropvolgende eeuwen kreeg de roos vaste voet in de Arabische en Islamitische wereld. Met namen zoals Bulgaarse, Turkse of Arabische roos, of roos van Taïf, Isfahan en Castilië kwam ze in West-Europa toe, misschien al samen met de kruisvaarders.

Gedurende mijn diplomatieke carrière waarvan bijna twintig jaar in het Midden-Oosten, kwam ik ze vaak tegen. Voor of na de maaltijd werden mijn handen met rozenwater besprenkeld. Tijdens tafelgesprekken roemden dames andere cosmetische en geneeskrachtige kwaliteiten. En bij het dessert proefde ik ze in de koekjes.

In zijn kwatrijnen vergelijkt de elfde eeuwse Perzische dichter Omar Khayyam ze zelfs met rode wijn en tegelijk met de vaal-rozige wang van de nachtegaal die ze bezingt. Over haar precieze kleur is al veel inkt gevloeid. Maar als de vertaler van die verzen zich in een noot afvraagt of de roos die Khayyam beschrijft misschien wat slappes lijkt, tenzij hij het over een andere Perzische roos

heeft, bijvoorbeeld de roos die tot tien uur wit is, om twee uur de *rosa* 'Perfecta' en om vijf de "perfecta incarnada", hoe mysterieus maakt hij ze dan?

Bent u nog mee, waarde rozenliefhebber? Zelfs als ik nog even dichter bij huis stilsta?

Tijdens mijn omzwervingen bleef ik zo nu en dan hangen bij de poëzie van Yvonne Sterk (1920 - 2012). Ook zij groeide op tussen de kolenbergen van Limburg; haar nostalgie is mij niet vreemd: "mijn berkenbossen liggen in as, mijn heide is verbrand, niets split mijn hart meer, niets meer doet me huilen".

Haar graf ligt in Eisden maar van 1967 tot 1977 woonde en werkte ze in het Midden-Oosten. Ter nagedachtenis van de Britse avonturierster Lady Hester Lucy Stanhope (1776 - 1839) schreef Sterk in 1973: "wanneer ik in Palmyra aan

haar denk, droom ik dat de rode bloem van haar lippen de roos van Soristan is". In een noot voegt de Franstalig-Limburgse dichteres daar aan toe: "volgens de Syrische overlevering is Soristan het aards paradijs, de geboorteplaats van de *Rosa* 'Damascena'.

Zoveel is ondertussen duidelijk: waar we ze ook zien, ruiken of proeven, de *Rosa* 'Damascena' staat voor exotiek en mysterie. Zelfs in uw tuin.

Theo Dirix
www.theodirix.com

Wie deze van dichterbij wil leren kennen kan terecht op de avonturenberg te MLNE (op rij 2 plaats 1-2-3 zijn er enkele aangeplant)

/ROSA VESALIUS

Roos met een HISTORISCHE NAAM

1

Zo opende de Brabantse botanicus Rembert Dodoens (*Mechelen, 1517 - Leiden, 1585*) in Vroegnieuwlands het hoofdstuk over 'tamme en wilde' rozen in zijn *Cruydenboek* uit 1554.

ROOSEN SIJN VEELDERLEYE VAN GHESLACHTEN VAN DEN WELCKEN DIE SOMMIGE TAMME ENDE WELRIECKENDE ROOSEN SIJN DIEMEN IN DIE HOVEN PLANT ENDE SOMMIGE WILDE ROOSEN AEN DIE CANTEN VAN DEN VELDEN VAN SELFS WASSENDE. VAN DEN TAMMEN ROOSEN VINDT MEN SONDERLINGHE DRYE GHESLACHTEN DIE IN TBEGHINSEL VAN DEN ZOOMER BLOEYEN ENDE EEN DAT SPADE IN DEN HERFST BLOEYET

Geregeld herdrukt en vertaald is het een mijlpaal in de plant- en geneeskunde van de zestiende

eeuw. Remberts vader, Denijs Dodoens, was van Friesland naar Leuven gekomen om te studeren; zijn moeder, Ursule Roelants, was verwant met de Mechelse stadsgeneesheer Joachim Roelants. Aan hem richtte de Brusselse anatoom Andreas Vesalius (1514-1564) in 1546, als vriend, een brief zo dik als een boek over de geneeskraft van de china smilax, de Chinawortel.

Tot zover dit lesje geschiedenis. Met rozen als excuus. Verwijzingen naar poëzie, literatuur en kunst hadden natuurlijk ook gekund: zo is nu éénmaal de roos. Maar de Rosa 'Vesalius' heeft een historische naam en een waardige stamboom. En dat is waar het hier om gaat; wat Dodoens en Vesalius nog meer gemeen hebben, is voor een volgende keer.

Deze roos werd ontwikkeld door roosveredelaar Martin Visser van Viva International in 2003. De stamboom beschreef hij zo: "De moeder is een winning van de Engelse veredelaar Harkness, nl. de Rosa 'International Herald Tribune', die o.a. afkomst van de wilde roos Rosa

Rosa 'Vesalius'

'Californica', waarvan ze heel wat goede eigenschappen - kleur en geur - heeft geërfd. Het stuifmeel kwam van de Belgische roos 'Marie-Louise Vélge', destijds gecreëerd door het departement voor plantengenetica en -verdeling in Melle, vandaan het ILVO."

In 2011 kreeg ze haar naam: Rosa 'Vesalius'. Visser klassificeerde ze in zijn Grandeur Rozenreeks waarin eerder 'Pieter Paul Rubens' en 'Minerva' verschenen. Aan de doopvont in het Park van Beersvelde stonden bijzonder welgekozen

Barones Dora Janssen, weduwe van farmaceutica-reus Paul Janssen, en Professor Jean-Jacques Cassiman, vooraanstaand onderzoeker in de menselijke genetica.

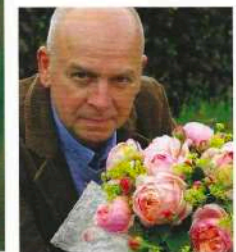
In die verre aanloop naar het Vesaliusjaar 2014 organiseerde de auteur van dit artikel voor de Ambassade van België in Griekenland een internationaal congres over de Brusselse anatoom die toen vijfhonderd jaar geleden geboren was en vierhonderdvijftig jaar geleden overleden op het

Griekse eiland Zakynthos. Tegelijk zocht hij er naar het graf van de anatoom dat in de nevelen van de tijd verdwenen was. Om Vesalius weer op te wekken, vroeg hij raad aan Visser om het medische en historische congres met de roos op te fleuren.

In zijn reactie van 12 februari 2013 reageerde de veredelaar enthousiast: "Graag vertoef ik dan ook, in de mate van het mogelijke, mijn medewerking aan het Vesaliusjaar 2014. (...) Struiken worden normaal

Rosa 'Vesalius'

aangeplant in het late najaar (beste periode) of vroege voorjaar en bloeien dan vanaf juni in ons klimaat. In Zuid-Europa is dat vroeger en begint de bloei al in mei".

Het congres was inderdaad gepland voor mei. Helaas gooiden vervroegde verkiezingen roet in het eten en werd het naar september verplaatst. De roos is niet meer in Griekenland geraakt. Ondertussen kan ze hier bewonderd worden, o.m. tussen drieduizend andere soorten in de Rozentuin van het Colomapark van Sint-Pieters-Leeuw. Om de bloem zoals wijn te beschrijven, moet de historicus die dit schrijft, spieken uit de dooprede van Visser: "Dat begint al als je van ver de bloeiende struik ziet: opvallende witte bloemknoppen in alle maten, van één tot drie centimeter doorsnede, als zwevende melkhopalen

kerstballen tussen de zacht witte, geculde komvormige bloemen met bilazoze hart en in formaten van vijf tot tien centimeter. Het geheel extra gepigmenteerd met de als bruine suiker gekleurde dode meeldraden van de uitgebloeide rozen. Met de donkerblauw geboortevonden van de juist opengebarsten bolle knoppen die als ogen naar je staren en je aandacht vragen. Geboorte, leven en dood verenigd in een wijk feeriek kleurenshowspel. Dichtbij de struik is het plots lente: een zachte geur van leniebloesem is je eerste welkom. Dan je neus in de roos: volop zomers, de zoete geur van oude rozen, gedroogd gras en milde ondertonen van warme specerijen. Nog een keer: plots ruik je verrassend de herfst, duidelijke geurtroetsen van walnoten, ook hier weer het ontstaan, leven en sterven uitgedrukt in een wijk geurpalet. Deze roos 'Vesalius' is echt wel een kruidige-roos-me-niet. Het is een echte tuinroos die er van houdt om met beide voeten in de grond te staan, niet in een vaas met water, dan is de

houdbaarheid erg kort. Ook in de tuin gaat het snel met deze roos: het is een komen en gaan van knoppen, groot en klein, een overvloed van bloemen, van vallende bloemblandjes, maar zich steeds hernieuwend in een snel tempo en eigenlijk bijna nooit zonder bloem of knop, komen en piepen en weer weg, zelden bezien bij rozen."

Je hoeft niet door geneeskunde of anatomie bezeten te zijn om in de levenscyclus van een bloem geboorte, leven en dood te zien. Je hoeft niet door geschiedenis gebeten te zijn om in de openvolging van seizoenen tijdrekeningen te lezen. Vesalius is niet meer dan een excuus om van een roos te genieten. Precies wat bovenaan stond. Of was dat het omgekeerde?

Theo Dirix